

HET VERHAAL VAN DEN GRIJSAARD

In de St. Jansstraat stond een groot vervallen huis, dat reeds lang onbewoond was en er verwaarloosd en gehavend uitzag. Sinds maanden werd het lage poortje in den zwarten muur niet meer geopend, het slot was verroest en vuil. Dien avond nochtans sloop een man in de straat en ging tegen het poortje aanleunen, rechts en links vorschende blikken werpend in de duisternis. Zoodra hij zekerheid had dat hij werkelijk alleen was, haalde hij een sleutel te voorschijn en wilde het slot openen... Het ijzer knarste, doch het slot bleef onwrikbaar.

— Dat gaat niet, mompelde de man en verborg den sleutel terug in zijn zak.

Toen plaatste hij zich met den breeden rug tegen het poortje, terwijl zijne handpalmen beide kanten van den muur vastgrepen en de hakken zich schrap zetten in den grond... Een forsche duw, een gekraak en de deur vloog open. Had het gerucht geen onraad verwekt? De man luisterde eenige oogenblikken... neen. Hij trad binnen en duwde het poortje, dat gedeeltelijk uit zijn hengsels was gesprongen, weer dicht. Toen spoedde hij zich over een binnenplein naar het gebouw naast de groote Sint-Bavokerk. De man scheen met de plaats goed bekend, want zonder de minste aarzeling richtte hij zijne stappen.

Aan een hoog venster gekomen, tilde hij zich op en sprong door het verbrijzelde raam naar binnen. Met de zekerheid van een nachtdier, gewoon in de duisternis te leven, snelde hij nu door de gangen, waar zijn stap akelig en doodsch klonk en een vunzige lucht hem in de keel drong. Zeker moest die kerel geen bloodaard zijn, noch bijgeloovig wezen, want ondanks de stilte en de eenzaamheid van dit verlaten huis, daalde hij stoutmoedig de steenen trap af, die naar de onderaardsche gangen leidde. Daar, in een zwaargewelfden kelder, maakte hij vuur en ontstak een toorts, die in een ring tegen den muur was vastgemaakt.

— Hier zullen zij veilig zijn, mompelde hij, terwijl hij zijn oogen langs alle kanten liet gaan.

In een hoek stonden verscheidene tonnen, hij rolde deze op regelmatigen afstand van elkander, en legde er toen planken op.

— Een goede tafel en zeker wat ruimer dan bij Gerard in « De Maan »!

De man lachte gedempd.

— Laat ze nu maar twisten, hervatte hij, er zal buiten niets gehoord worden.

Hij vloog opnieuw de trappen op, sloot het zijpoortje van de binnenplaats, zette zich op zijn hurken neder en bleef toen geruimen tijd stilzwijgend in de duisternis staren. Na een geruimen tijd werd er op het poortje getikt.

— Wie daar? vroeg hij.

Op fluisterenden toon werd hem geantwoord :

— Dolk en kap!

— Leven de Gentenaars!

Hij ontgrendelde de deur.

Vóór hem stonden drie gemaskerde mannen.

— Nog niemand hier, Joos !

— Ja wel, ik.

— Anders niemand ?

— Neen, gij zijt de eersten. Doch stil, gaat naar den kelder, de anderen kunnen niet lang meer wegblijven.

Inderdaad, het duurde niet lang of er werd weer geklopt ; herhaaldelijk werd dit hernieuwd.

Joos zond ze allen, er waren er misschien een tweehonderdtal, naar den kelder. Toen het uur verstreken was, sloot hij het poortje, plaatste er een ijzeren stang voor van een buitengewone zwaarte en ging de mannen in den kelder vervoegen.

Het was een zonderlinge mengeling van kerels die in de gewelfde plaats dooreen spraken. Men zag er Jan Yoens, Pieter van den Bosch, Klaas, Bruno, een monnik en anderen. Twee trokken vooral de aandacht. Een grijsaard, wiens hoofd knikkend heen en weer ging, wiens leden stram en wiens lange haren sneeuwwit waren, doch in zijn oogen straalde de vlam van wilskracht en vastberadenheid. De ander was een jongeling van in de twintig jaar. Lange lokken omkransten zijn tenger bleek gelaat ; hij scheen eene bloem, in een broeikas gekweekt, en zijn uitgestoken arm waarmee hij zijne woorden kracht bijzette, was mager en teer. En nochtans lag er op zijn fijn gelaat een uitdrukking van durf en moed. Het was Boudewijn van der Loren, een dichter, die in de oude Vlaamsche letterkunde hoog staat aangeschreven.

Zwaar gebaarde mannen en frissche jongelieden stonden daar schouder aan schouder om in heilige geestdrift de zaak van 't vaderland te verdedigen.

Zoodra Joos zijn luimig gelaat in den kelder vertoonde, vroeg hem Jan Yoens :

— Zijn alle mannen hier ?

— Neen, antwoordde Joos terwijl hij zijn loggen kop schudde, er zijn er meer buiten dan binnen.

— Pas op uwe woorden, zei Pieter van den Bosch aan zijn makker, want Joos is een spotvogel.

— Hoe laat is het Joos ? vroeg Jan.

— De klok bromde daar zooeven tien uur.

— Dan kunnen wij beginnen.

Jan Yoens wenkte den monnik. Deze zette zich aan tafel, ontrolde eenige papieren, plaatste een inktkoker voor zich, scherpte zijne pen en wachtte. Jan Yoens gaf het teken dat de zitting zou worden geopend. Dadelijk schaarden zich de mannen om de lange tafels en de monnik gaf lezing van de meest belangrijke gebeurtenissen.

Zooals Pieter van den Bosch had voorspeld, was het vooral de aanhouding van Simon Bette die een hevige opschudding teweeg bracht. Nog kende men den uitslag niet van de afvaardiging, die bij den graaf stappen moest aanwenden tot het bekomen van de invrijheidstelling

van Simon, maar reeds begon van den Bosch de zaak ten voordeele van het oproer uit te leggen. Men luisterde naar hem in de diepste stilte en toen hij gedaan had, stond Bruno op en nam het woord.

— Vrienden, zoo sprak hij, de gebeurtenissen die de misnoegdheid aanhitsen, vervullen mijn hart met zoete vreugde, want het is een feit dat willekeurigheid het besef van eigenwaarde wakker schudt. Weldra zal weer over Vlaanderen de fakkel van het oproer haar rossen glans verspreiden; ieder opstandeling is een werktuig waartegen de vijandelijke wapens zullen stukloopen. Hoog de harten, mannen, hoog de hoofden, 't geldt onze vrijheden, 't geldt ons volksbestaan.

Spreker kon niet meer verder, want een oorverdoovend handgeklap en gejuich steeg op.

Het rosse hoofd van Joos verdween uit het vertrek. Hij stormde de trappen op en luisterde op de binnenplaats of men het gerucht van buiten kon vernemen. Een gegons zoemde hem om de ooren als van een uitgeworpen korf bijen. Weer joeg hij de trappen af, stiet de deur open en klapte in zijn groote handen.

— Zoo niet schreeuwen, riep hij, men kan het boven hooren.

De blik die hij op Bruno wierp, getuigde van weinig genegenheid voor den spreker.

Deze vervolgde :

— Het bewustzijn van eigenwaarde, het gevoel van fierheid, dat die eigenwaarde ons schenkt, zijn de beste waarborgen voor onze vrijheden... Wanneer men het bukken moe is en de slavernij wil afschudden, dan is het hoofdzaak dat men tegenover zijn vijand staat met opgerichten hoofde, bewust van zijn recht en zijne macht, hem uittartend in het gelaat ziende. Is dit zoo, vrienden, of is het zoo niet?

— Ja, ja! riepen allen, zoo is het!

Jan Yoens keek voor zich, hij voelde den storm naderen.

Pieter van den Bosch, voelde zijn jong bloed opborrelen. Hij balde de vuisten.

Joos keek scheel naar het puntje van zijn neus en zei niets, terwijl de schalksche Klaas, die achter Bruno stond, zijn vingers voelde kittelen; de monnik had de armen op zijne borst gevouwen en keek naar 't gewelf. Bruno wierp een fieren zegepralenden blik over de vergadering, toen zette hij zijn gelaat in een valsche plooi en sprak verder :

— Vrienden, zoo vreugdevol mijn hart is over de vorderingen die wij bij de burgerij maken, zoo droef is het ook wanneer ik hoor dat er iemand onder ons is, die den graaf een knieval heeft gedaan en zijne genade heeft afgesmeekt.

— Schande! riepen er eenigen.

— Roept zoo luid niet! dreunde het uit den mond van Joos, men zal u hooren!

— Ja, vrienden, er is iemand onder ons die de lafheid, de laagheid zoóver heeft gedreven den graaf, onzen doodsvijand, te voet te vallen

om lijfsгенade af te smeeken... alsof nu, in dezen tijd van strijd niet allen den dood moeten trotsceeren.

Er heerschte eene algemeene ontroering, het feit was inderdaad van dien aard om de lauwesten tot verontwaardiging te voeren.

— Wie is die lafaard ? schreeuwde men.

— Noem hem.

— Weg met den laffen hond.

Bruno vroeg, met een teeken der hand, stilte. Toen sprak hij langzaam, in het volle besef zijner beschuldiging :

— De man, die zich geleend heeft tot deze lage daad, is tot heden toe onze leider geweest. Het doet mij leed dat ik den naam moet uitspreken. Hij heet Jan Yoens.

Deze mededeeling viel als een donderslag.

Jan Yoens ! De eerlijke, de overtuigde, de moedige Gentenaar ! Hij ! Schande ! En toch... Het rumoer was groot, men schreeuwde, men riep, men uitte verwenschingen...

Bruno wilde zich neerzetten, doch Klaas had de ton van onder de plank geschopt en heel de rij vloog met de beenen omhoog.

— Wacht, zei Joos, ik zal u ophelpen.

Eén sprong en hij bevond zich bij den gevallen Bruno, greep hem bij den kraag en wrong hem zoo nijdig, dat de tong Bruno uit zijn mond hing.

— Laat mij los, Joos ! hijgde hij.

— Schurk ! bromde Joos, ik zal uw boevenkop tegen den grond te pletter slaan. Bij al het rumoer bemerkte niemand hoe Joos den beschuldiger met het hoofd tegen den vloer bonsde, zoodat een fijne bloedstraal uit Bruno's neus liep. Nadat hij den schurk, zooals hij hem noemde, had losgelaten, stond Joos lachend op, stooft de deur uit, de trappen op en kwam toen spoedig het vertrek weder binnen gestormd.

— Zwijg toch ! bulderde hij, het kot valt straks nog in onder uw gebrul.

Deze waarschuwing hielp. Allen zwegen. Jan Yoens zat daar doodsbleek op zijn plaats ; hij voelde dat het met zijn gezag gedaan zou zijn zoo het gevaar niet door een plotselinge daad werd afgewend. Aller oogen waren op hem gericht, hij wilde opstaan, toen Pieter van den Bosch hem in het oor fluisterde :

— Houd u stil, ik zal alles goed maken.

Hoog rees deze op en sprak :

— Vrienden, strijdmakkers, is het geen schande dat wij wederom elkanders daden beoordeelen in plaats van ons schouder aan schouder tegen den vijand te keeren ? Wat Jan Yoens zijn dochter liet doen, werd door velen der onzen goedgekeurd, ja, werd hem aangeraden. Het was tegen den wil van Yoens, dat hij zijn dochter naar den graaf zond, tegen zijn vaderlijke gevoelens, dat hij zijn eenig kind in den muil van den wolf wierp. Ik wil gansch de verantwoordelijkheid der daad op mij nemen.

— Dat Yoens zich zelf verdedigde ! riep Bruno, die het bloed van zijn gelaat had afgeveegd en de waarschuwing van Joos scheen vergeten te zijn.

— Ja, dat hij zich zelf verdedigde, zeiden eenigen hem achterna.

Maar Pieter van den Bosch schreeuwde luider :

— Wij hebben hem tot dien stap gedwongen. Wij hebben de verantwoordelijkheid hiervan te dragen, wij ook moeten dus als beschuldigden ons verdedigen... Strijdmakkers, gij weet het hoe zorgvuldig Jan Yoens ons allen heeft voorbereid tot den grooten strijd, hoe hij voortdurend ons heeft geleerd niet langer laf te bukken, hoe hij dag en nacht waakte over onze belangen, hoe hij ons ten allen tijde heeft aangemoedigd, ons heeft gestaald in onze gedachten voor vrijheid en volksregeering. En nu, nu het oogenblik van handelen is aangebroken, nu zijn wijs beleid ons volk moet aanvoeren en zijn vernuft onzen strijd moet leiden, nu dat wij den geliefden man zoo noodig hebben, nu komt het noodlot op zijn schouders drukken. Gij allen kent den ongelukkigen strijd met de Matheïssen en zijn noodlottigen afloop. Jan Yoens werd van moord beschuldigd en moest zich verbergen. Maar hoe kon hij, zonder zijn volle vrijheid te genieten, voor de zaak van het vaderland ijveren, hij, die zijn goed en bloed veil had voor onze edele zaak. Wij zouden onzen leider verliezen, het hoofd dat ons allen heeft gericht op den weg die naar het doel leidt ? Neen, vrienden, dat kon niet, dat mocht niet... en ik vraag het u in gemoede : Wie zal ons kunnen veroordeelen, ons, die hem den laatsten doch ook den laagsten stap hebben aangeraden, den stap die hem de vrijheid terug gaf ?... Wie ? Wie ?

— Niemand, niemand, klonk het verward dooreen.

— Ja, iemand vraagt dat wij Jan Yoens zouden verbannen. En die iemand hebt gij daar zoeven gehoord, dat is Bruno. Maar laat ons de twee mannen eens tegenover elkander stellen : Wie is Bruno ? Sinds hij bij ons werd ingelijfd, kenden wij geen oogenblik van vrede meer, hij maakte op iedere vergadering ruzie, zocht overal twist. Is dat het vaderland dienen ?

— Weg met Bruno ! riep men nu.

En Joos kletste in de handen, zoodat allen dachten dat het huis boven hun hoofden instortte. De mannen gingen zoo spoedig van de eene naar de andere zijde over naarmate de eene of de andere spreker hen kon overreden. Toen stond de grijsaard op en vroeg het woord. Het werd stil in het vertrek, zoo stil, dat men de adems hoorde hijgen. De man, die witte haren had, en bij allen gezag inboezemde, werd door ieder beschouwd als een profeet van zijn volk, en geëerbiedigd om de jaren die op zijn schouders drukten. Zijn stem klonk eerst zwak, doch klom naarmate hij verhaalde. 't Was of de stem van het verleden door zijn mond sprak.

— Vrienden, zeide hij, vrienden, hetgeen ik hier hoor, stemt mij

eindeloos weemoedig. Ik hoor twisten en krakeelen, roepen langs hier en langs daar : Weg met Bruno ! Weg met Yoens ! Neen, vrienden, zoo is het niet, weg moet niemand... niemand der uwen, omdat Vlaanderen al zijn zonen noodig heeft... Moet het dan gezegd worden, tot eeuwige schande van ons volk, dat waar twee Vlamingen bijeenkomen, er gekrakeeld wordt ?...

Hij zag om zich heen, droef, als wilde hij de smart uitdrukken waarvan zijn ziel vervuld was.

— Vrienden, ik ben een grijsaard, vijf en negentig jaren zijn over mij heen gegaan, ik heb veel gezien en veel beleefd, ik zag alles wat er in deze eeuw voor viel, van af de Brugsche Metten en de edele, heldhaftige pogingen van Breydel en de Coninck...

Hier werd de man onderbroken door een storm van toejuichingen. Iedereen stond op en zwaaide met de pet. Diep lagen die namen geankerd in de harten der strijders voor recht en vrijheid ; innig werden de twee redders van Vlaanderen bemind en gewaardeerd.

De oude vervolgde :

— Ik heb alles gehoord, gezien en ook gelezen. Van de striemende gedichten van Jacob van Maerlant af, tot de regeering van Lodewijk van Male. Ik heb de Franschen in de Meidagen van 1302 te Brugge den schedel helpen klieven, en den « goedendag » in het lijf geplant van degenen, die niet zeggen konden « Scilt ende Vrint ! ». Ik zat den ellendigen Duchatillon op de hielen en streed op den kouter te Groeninghe, aan de zijde van den helfhaftigen monnik Willem van Saefingen ; ik was er bij toen de graaf van zijn paard geslagen werd en heb hem den doodsteek zien toebrengen...

— Bravo ! dreunde eene stem. Bravo ! Bravo !

Het was Joos die zich opwond en warm gemaakt werd door de woorden van den grijsaard. Het voorbeeld van den knecht werkte aanstekelijk, allen juichten den spreker toe en riepen :

— Leve Vlaanderen !

— Vrienden, hernam de oude, ik zag Vlaanderen in vuur en vlam staan, ik zag de Vlaamsche vrouwen mishandeld en kinderen en grijsaards door 't fransche wapen doorboord. Doch ik hielp ook in de kerk van O. L. Vrouw te Kortrijk de gulden sporen der verslagen ridders ophangen. Langdurig was de strijd dien de Vlamingen tegen Filips den Schoone, den muntvervalscher, moesten voeren. Ik streed in de rangen van den heldhaftigen zoon van Gwijde van Dampierre, den graaf van Thiette en moest het beleven dat wij Zeeland verloren en Gwijde van Vlaanderen voor de tweede maal gevangelijk heengevoerd werd.

Joos zuchtte diep, terwijl twee groote tranen uit zijn trouwe hondenooogen liepen. Toen verdween hij.

— Ik was op den Pevelenberg in den grooten veldslag tegen Filips den Schoone. Twee uren voor zonsopgang waren wij reeds fer been. Wij woonden de H. Mis bij, aten een stuk brood en trokken

toen den berg af. De Gentenaars waren er in groot getal, onder de bevelen van Jan van Namen en Hendrik van Vlaanderen. Gansch den dag duurde het gevecht. Toen de zon onderging, joeg graaf van Thiette de Franschen in de beek van Beuvry en de Vlamingen trokken die beek over, stappend op de lijken. Tevergeefs rukten vijftienhonderd ridders tegen de kleine bende van den graaf van Thiette en zij bezweken onder de slagen van de « goedendags » en ook het paard van den koning werd onder hem gedood...

Daar stond Joos aan de deur en riep :

— Zij moesten hem ook hebben kapot gemaakt !

Een algemeen gelach begroette dezen uitroep ; de grijsaard glimlachte. Joos wenkte Klaas geheimzinnig en fluisterde hem iets in het oor. Daarop vertrok hij met Klaas en keerde eenigen tijd later alleen terug, om naar den grijsaard te luisteren.

Deze zette zijn verhaal voort :

— Met groote moeite kon de koning zich redden. De ellendeling deed overal uitbazuinen dat wij, de Vlamingen, verslagen waren en riep zijn volk op om Vlaanderen te vuur en te zwaard te verwoesten. Vrienden, het gevaar was groot, geheel Frankrijk kwam op zijn oproep ter been en zakte naar Vlaanderen af. Wat toen gebeurde, vervulde mijn hart met edele fierheid. Er was geen man meer in Vlaanderen of hij gordde de wapens aan. De vrouwen bewaakten de steden en men kon uren in onze streken gaan, zonder een enkelen man te ontmoeten. Twaalfhonderdduizend Vlamingen stonden strijdvaardig, verkiezende liever te sterven dan onder 't fransche juk te leven.

— Daar had ik willen bij zijn ! zuchtte Joos.

— De Vlamingen legerden bij Marke-Brug en toen de koning van Frankrijk de rijke tenten zag der Vlaamsche poorters, riep hij smartvol uit : « Ik meende dat dit volkje vernietigd was ; regent het dan Vlamingen ? » Filips was zoozeer bevreesd, dat hij in onderhandeling trad en den 24 September van hetzelfde jaar werd er beslist, dat Vlaanderen zijn eigen wetten, zijne vrijheden en grenzen zou behouden.

Hier zweeg de grijsaard een oogenblik, als meegesleept door de herinnering aan dien heuglijken dag ; doch naarmate het verleden zich voor zijn geest ontrolde, overwoekte zijn hoog voorhoofd.

Hij hernam :

— Doch, er is een vreeselijke maar bij, men legde Vlaanderen zulke voorwaarden op, dat men verklaarde liever te sterven dan zulk een schandelijk juk te aanvaarden... Helaas, Robert van Bethune, die zijn vader als graaf van Vlaanderen opvolgde, teekende toch het verdrag. Men beschuldigde Robert dat hij slechts bedacht was om de belangen van den koning van Frankrijk te behartigen. De Leliaarts staken het hoofd op en 's graven baljuws en vrienden doorliepen Vlaanderen en vermoordden al degenen, die bekend stonden als

Klauwaarts. Men richtte kruisen en brandstapels op en zij vergoten aldus het adelbloed van Vlaanderen.

Aan de deur stond Joos te snikken als een kind.

— Lodewijk van Nevers, zoon van den graaf van Vlaanderen, werd te Parijs gevangen genomen en kon eindelijk ontsnappen. Filips perste zijn onderdanen gedurig uit, zoodat er een verbond tot stand kwam tusschen de gemeenten van Artois en Vlaanderen. Lodewijk van Nevers sloot tegen de Vlamingen een verbond met Frankrijk en dit was het sein van een aantal rampen die over ons land zouden woeden. De jonge vorstenzoon stierf te Parijs, eenige dagen vóór zijn vader, Robert van Bethune. Lodewijk van Nevers, de tweede van dien naam, volgde hem op. Hij was Franschgezind tot in de ziel. Hij riep de vloek uit over zijn land. Vrienden, ik heb toen gezien hoe de kerels tegen hem opstonden, onder de bevelen van Lambert Baldwin en Nikolaas Zannekin. Ik ook streed onder 't bevel van dezen laatsten te Cassel, waar zestienduizend Vlamingen sneuvelde. Niet één week er terug, bijna allen lieten zich met Zannekin in de pan hakken. Ach, Vlaanderen was in rouw en treurde over den kloeken Zannekin. Lodewijk van Nevers achtervolgde de Vlamingen, om den koning van Frankrijk genoeg te doen en bracht er nog tienduizend om het leven. Ja, vrienden, vervolgde hij, het was niet genoeg dat de haat en de wraak van den graaf geheel Vlaanderen met bloed en rouw overdekten, hij ging nog veel verder. De privilegiën van al de steden, uitgezonderd die der stad Gent, werden vernietigd. Te Brugge werden de poorters gedwongen den graaf te ontmoet te gaan tot halverwege het kasteel van Male en daar op de knieën zijne barmhartigheid af te smeeën ; te Yperen werd de klok van het Belfort verbrijzeld. Eén man nog waakte, Seger Jansone. Hij rukte aan het hoofd van een klein leger vooruit, doch werd verslagen en de leider met twintig zijner getrouwste medestrijders gevangen genomen. Helaas, vrienden, wat er toen gebeurde, durf ik nauwelijks verhalen.

Hier zweeg de man, aangegrepen door de smart.

Bruno, die eerst woedende blikken had geworpen op Jan Yoens en Pieter van den Bosch, was langzamerhand medegesleept geworden door het verhaal van den grijsaard. Ook zijn oogen waren vochtig en getuigden hoe smartelijk hij de ongelukken van zijn volk aanvoelde, hoe in zijn hart het gevoel lag der ware en oprechte vaderlandsliefde. Allen wachtten hijgend naar hetgeen volgen zou.

Traag hervatte de grijsaard zijn verhaal, herhaaldelijk onderbroken door een kort gesnik, 't was alsof de woorden hem niet uit de keel wilden.

— Vrienden, het is verschrikkelijk wat thans gaat volgen... Ziehier, hoe Lodewijk van Nevers, de vader van den huidige graaf, met de koenste mannen van het Vlaamsche volk handelde...

Een oogenblik stilte volgde..., de mannen hielden den adem in,

door de oogen van Joos liepen roode aders.

— De Leliaarts, samen met den graaf, deden te Brugge een buitengewoon hooge galg oprichten, zoo hoog bijna als de Halletoren. Jansone en zijne trouwe makkers werden gansch naakt door de straten van Brugge geleid. Aan ieder kruispunt werden zij met een gloeiend ijzer gebrandmerkt en toch, ondanks de verschrikkelijke pijnen, hielden zij fier het hoofd omhoog... arme mannen... daarna werden zij geradbraakt, onthoofd en aan de groote galg opgehangen.

— Vervloekt ! ontsnapte het Joos.

Groote zweetdruppels parelden op zijn laag voorhoofd en de aders lagen in blauwe koorden langs zijn slapen.

Alleen de verwensching van Joos had de stilte verbroken, al de anderen zwegen, en men kon op aller wezen bespeuren hoe de verontwaardiging hun harten overstroomde, de vuisten werden gebald.

— Ach, die wreede, ellendige vorst ! klaagde de grijsaard verder. Hij berokkende ons land allerlei ongelukken en deed ten gevolge van een geschil al de Engelschen aanhouden die in Vlaanderen vertoefden, waarop de koning van Engeland, Edward III, alle Vlaamsche kooplieden, die in zijn land verbleven, insgelijks deed gevangen nemen. Terzelfder tijd verbood hij den uitvoer van wol. O, de ellende die toen als een zwarte wolk over Vlaanderen hing, is onbeschrijfelijk. Geheel ons land was een uitgestrekt bedelhuis. Vrienden, wanneer de nood het hoogst is, is ook de redding het dichtst nabij. Dat hebben wij destijds ondervonden. De graaf sloot vriendschap met de inwoners van Brugge, maar die van Gent waren woedend tegen hem. Dieper beet de ellende, toen op eens een man opstond, die Jacob van Artevelde heette. Bezield met moed en energie, plaatste hij zich aan het hoofd der Gentsche poorters. Aan het hoofd der Witkappen overwon hij de Leliaarts te Biervliet en bracht een verbond tot stand tusschen Gent, Brugge en Yperen. Er werd een raad opgericht, die belast was met de waarneming van het landsbestuur, genoemd « De drie leden van Vlaanderen ». Hij sloot een verbond met Edward III, tegen den koning van Frankrijk, en Vlaanderen werd weer, door zijn handel en welvaart, de koningin van het Westen. Helaas, vrienden, toen Vlaanderen weer zijn rechten had verkregen, begonnen de Vlamingen te twisten. Tweespalt heerschte onder hen, en toen Jacob weer te Gent aankwam, vielen eenige ellendingen hem aan en doorstaken den Ruwaard van Vlaanderen. Algemeene rouw beving de Vlamingen en nieuwe rampen braken aan.

Klaas was te midden der algemeene ontroering binngetreden en fluisterde den droef voor zich starenden Joos iets in het oor.

— Ja, ik kom, antwoordde deze.

En hij vertrok.

De grijsaard vervolgde :

— Gij allen weet hoe Lodewijk van Male, die zijn vader was opgevolgd, de gemeenten met schoone beloften paaide, de gilden van

Brugge overrompelde, Gent en Yperen belegerde. Beide steden werden door de geveinsdheid van Lodewijk ontzet en Jan van der Velde sneuvelde er terzelfder tijde als Gerard Denijs, de moordenaar van Jacob van Artevelde. Vrienden, eenigen tijd nadien ging de graaf van Vlaanderen naar Parijs, ten einde aldaar zijn verbond te vernieuwen met Jan van Valois, koning van Frankrijk. Ten paleize van den koning kregen de Vlaamsche afgevaardigden, met Simon van Aartrijcke aan het hoofd, slechts houten banken om op te zitten. Zij ontteden zich van hun rijke mantels en gingen daarop zitten. Toen zij het paleis verlieten, lieten zij hun mantels liggen ; men liep hen achterna, doch zij antwoordden : « Wij van Vlaanderen zijn niet gewoon de zitkussens met ons mede te dragen ! »

— Bravo ! riep men door gansch de zaal.

— Vrienden, ik ben oud, ik mag u dus een raad geven, die gewettigd is door de ondervinding. Bant de tweespalt uit uwe rangen, Vlaanderen heeft al zijn zonen noodig om zijn vroegere vrijheden te heroveren, vereenigt u, rukt op schouder aan schouder en de zegepraal zal aan uwe zijde wezen.

Op dit oogenblik werd de deur opengeworpen en stak Joos zijn lompen kop naar binnen. Jan Yoens zag aanstonds aan de flikkering zijner oogen dat er iets onaangenaams op handen was. De handen van Joos waren vol bloed.

— Wat is er, Joos ? vroeg Jan Yoens.

— Wij zijn ontdekt.

Hij toonde zijne handen.

— Leliaartsbloed ! riep hij.

— Wat is er dan toch gaande ?

— Wij zijn verraden. De mannen van den graaf omsingelen het huis. Ik had reeds een man in de straat zien rondsluipen. Ik liet Klaas de wacht houden ; nu hij mij kwam roepen, zagen wij den bespieder niet meer. Klaas was vooruitgelopen, eensklaps hoor ik hem een ver-vaarlijken schreeuw uiten. Ik sla vuur, richt mijn lantaarn in de straat en zie een man die met opgeheven zwaard Klaas van achter heeft aangevallen ; ik snel toe en wring den aanvaller den nek om. Haast u, eene heele bende volgt.

Een algemeene verslagenheid heerschte. Niemand was gewapend daar gekomen, men kon zich dus onmogelijk verdedigen. De voor-naamste aanvoerders der oproerlingen te zamen gevangen !

— Joos ! Joos ! riep Yoens.

Doch Joos was verdwenen en zijn stem klonk onbeantwoord door de gangen.

— Verraden ! riep Pieter van den Bosch, verraden door Joos !

— Neen, neen ! dat is onmogelijk, antwoordde Yoens. Indien er een ons redden kan, dan is het wel Joos.

Ontsteld en verslagen aanschouwden de mannen Jan Yoens, wiens gelaat kalmte bleef uitdrukken.

— Is er dan geen uitweg ? riep men.

— Ja, er moet een wezen langs den achterkant van het huis, doch ik vrees dat ook die zal bewaakt zijn.

— Waarom ?

— Anders had Joos ons daar wel heen gebracht.

— Maar Joos ! Waar is Joos ?

— Ik denk dat hij om hulp is.

— Goed ! Maar waar hij uit kan, daar is ook de weg voor ons allen.

Jan Yoens schudde het hoofd.

— Neen, neen. Pieter. De man, die anders zoo loom schijnt, is vlug als een eekhorentje in 't gevaar ; hij kan ontkomen waar wij allen in den strik zouden vallen.

De schrandere oogen van Pieter van den Bosch fonkelden dreigend en ontevreden. Hij was wantrouwig, want er liepen zooveel verraders rond. Yoens bemerkte die gemoedsstemming en dit maakte hem wrevelig.

— Ik ken het gebouw, sprak hij, ik ga kijken of er nog een uitweg bestaat.

— En waar blijven wij ?

— Hier zijt gij thans het veiligst.

— Ik wil in deze rattenval niet omkomen, vervolgde Pieter van den Bosch. Wij hebben eene zending te vervullen, ons leven behoort aan het verdrukte volk. Indien men ons hier doodt, dan komt er niets van onze schitterende plannen.

— Wij zullen hier uitkomen, sprak Jan Yoens kalm, anders ware Joos hier gebleven. Ik ga.

Hij wipte de steenen trap op en verdween in de duisternis. Boven gekomen, hoorde hij een rumoer van wapens en verwarde stemmen. Hij snelde naar de eerste verdieping en keek de straat in ; daar zag hij de wacht met een heelen troep krijgslieden. Daar was geen uitkomst. Hij hoorde duidelijk den overste bevelen :

— Stamp de deur in !

De toestand was hachelijk voor de samenzweerders. Joos was weg en zou waarschijnlijk zorgen dat het poortje van achter, waardoor zij waren binnengekomen, vrij zou wezen. Jan Yoens hoorde hoe de slagen verwoed op de breede eikenhouten deur vielen, gansch het huis dreunde er van, binnen eenige oogenblikken zou de deur bezwijken en de woeste bende het huis binnenvallen. De kelder, die tot vergaderplaats diende, was wel ver afgelegen en moeilijk te vinden, doch lang zou men niet behoeven te zoeken om de handen te leggen op de samenzweerders. Jan Yoens zag door den rossen glans van de toortsen dat Gilbert Matheïssen bij hen was en het hooge woord voerde. De graaf

Haast u naar buiten... (Blz. 70)

wist reeds dat er onraad broeide, de samenzweerders zouden gevat en opgeknoopt worden. Neen, dat mocht niet. En toch...

Een bons... De deur kraakte en viel met groot gedruisch op den vloer. Nu klonken er woeste kreten onder het gewelf van de duistere gang. Vlug liep Jan Yoens terug naar zijne makkers. Hij hoorde hoe langs den achterkant smartkreten opstegen. Toen hij de deur van de onderaardsche zaal opende, vroegen vijftig stemmen te gelijk :

— Welnu !... wat is er ?

— Indien er geen mirakel gebeurt, zijn wij verloren ! sprak hij.

Pieter van den Bosch beet op zijne lippen dat het bloed van zijne kin sijpelde.

— Verloren ! herhaalde hij. Waar is uw Joos ? voegde hij er bitter bij.

— Vrienden, sprak de grijsaard, mijn dood is geen verlies voor Vlaanderen, maar de uwe is eene ramp in deze oogenblikken. Kan niemand uwer zich redden ?

— Ja, langs het dak !

— Spoed u dan, Jan.

— Ik ? Nooit !

Men hoorde boven de hoofden voetstappen. Eensklaps klonk een schrille schreeuw door het gebouw. Het gelaat van Jan Yoens helderde op.

— Daar is hij ! riep hij.

— Wie ?

— Joos, die redding brengt !

Op hetzelfde oogenblik vloog de deur open.

Joos stormde binnen, het gelaat bebloed, de rosse haren in wanorde, de kleeren gescheurd, hijgend, stamelend :

— Haast u, van achteren naar buiten...

— Bloed ! Joos ! riep Jan Yoens.

— Het is niets. Haast u, om Gods wil ! Ik heb de overigen in huis gesloten, de trap komt op de binnenplaats uit. Haast u !

Men stormde door elkaar de trappen op ; velen waren er die bij het poortje over iets struikelden. Het waren de lijken der krijgslieden, wien Joos in de duisternis den nek had omgedraaid.

Van Zoen

en de Witte
Kaproenen

Van Laeken

L. OPDEBEEK - UITGEVER - ANTWERPEN

LODEWIJK VAN LAEKEN

JAN YOENS

EN DE WITTE KAPROENEN

Pentteekeningen van JAN WATERSCHOOT
NIEUWE, GEHEEL HERZIENE UITGAVE

L. OPDEBEEK — UITGEVER — ANTWERPEN
1943

Haar glimlach was bevallig, ofschoon er in haar oog iets valsch verborgen lag, en eene bleekheid haar gelaat bedekte, welke veel van een lijkkleur had.

Met voordacht had zij de aanvoorders der Witte Kaproenen nabij haar geplaatst, met uitzondering van Jan Yoens, die op haar uitdrukke-

Onderhoud der gravin met Gilbert Matheussen.

lijk verlangen rechtover haar aan het benedeneinde der tafel was gezeten. Livia zat nevens de gravin. Men zag het haar aan, dat zij zich niet onbevangen gevoelde. Margareta van Artois was overdadig in hare beleefdheden voor de opperhoofden der Witte Kaproenen.

De stervende schudde het hoofd.

— Gij waart altoos braaf, goed en rein, mijn kind, kreunde hij, en had van uws vaders zijde meer recht op liefvalligheid.

— Vader, vader, nooit bekende ik het u, gij waart zoo druk in de weer in de laatste dagen dat ik het u niet bekennen kon. Doch thans mag ik het u niet langer verzwijgen, ach, vader, ik bezweer u, vergeef

Jan Yoens

uw kind, dierbare vader, ik heb iemand lief, ik heb zonder uw toestemming mijn harte weggeschonken, ik bemin een jongeling die mij beloofde u mijne hand te vragen; ik heb mijn leven geschonken aan iemand, die dezen nacht onder de maskers mede vermoed mijn leven heeft gered, door mij in tijds te waarschuwen voor dien noodlottigen beker, dien beker die de oorzaak van uw dood is.

De Witte Kaproenen

Historische Roman

DOOR

LODEWIJK VAN LAEKEN

NATIONALE DRUKKERIJ
St-Willebrordsstraat, 57 Antwerpen.

1902.